

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Korupcijas izpausmes formas un riski publisko iepirkumu procedūrās

21.09.2016.

Inta Nolle,
Politikas plānošanas nodaļa

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Korupcijas definīcija

Korupcija ir kukuļošana un jebkura cita to personu rīcība, kam uzticēta atbildība valsts vai privātajā sektorā un kuras pārkāpj savus pienākumus, kas izriet no viņu

valsts amatpersonas,

privāti nodarbinātās personas,

neatkarīga uzņēmēja statusa

vai citām līdzīga veida attiecībām

un kas ir vērsta uz **nepelnītu priekšrocību iegūšanu** sev vai citiem.

Vs.

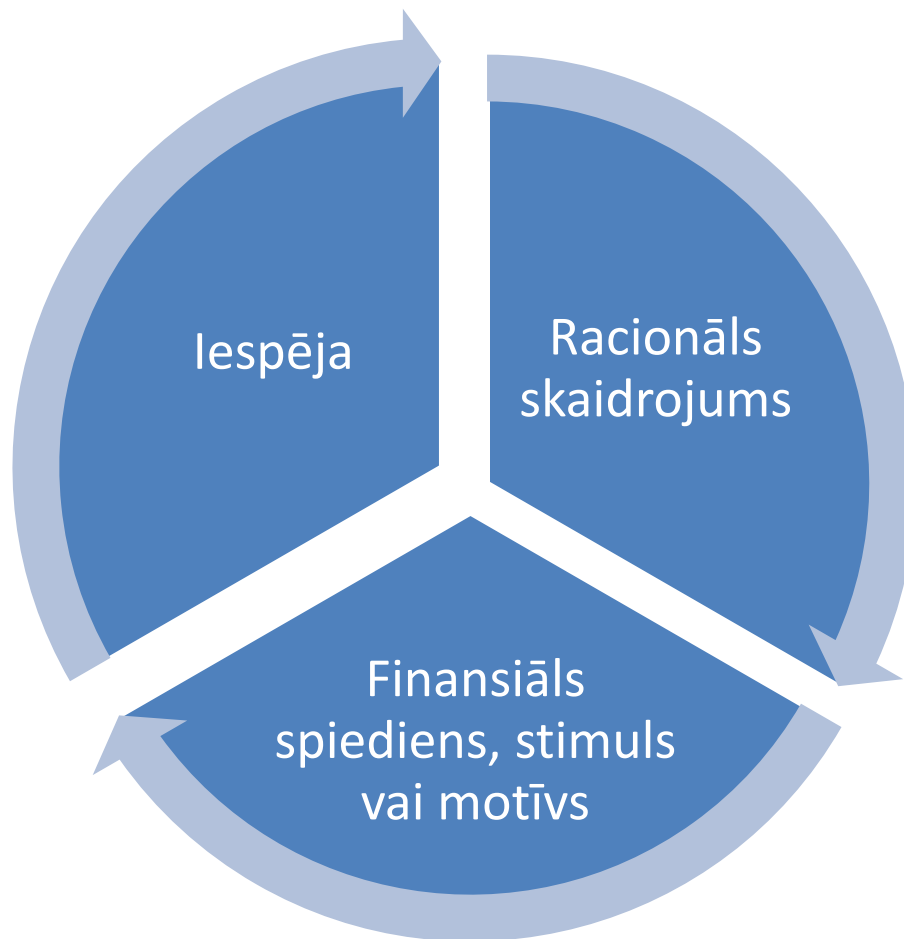
KRĀPŠANA – ietver maldināšanu, var nebūt 2pusējs darījums

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Kādi ir korupcijas cēloņi?

Krāpšanas trijstūris

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Koruptīvu rīcību ietekmējoši faktori

**1. Trūkumi
normatīvajos aktos,
regulējumā,
procedūrās**

2. Kontroles trūkumi

**4. Ārējā ietekme,
sabiedrības attieksme,
tradīcijas**

3. Individuālās intereses

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Kāpēc publiskie iepirkumi pakļauti korupcijas riskam?

- **Pieprasījums (nepieciešamība)** pēc precēm un pakalpojumiem valsts un pašvaldību institūcijās nemazinās pat ekonomiskās krīzes apstākļos;
- **Garantēti ienākumi un nodarbinātība** uzņēmuma darbiniekiem, ja iegūts valsts pasūtījums;
- Liela apjoma, ilgtermiņa pasūtījums – nodrošināta **uzņēmuma ilgtspēja** un stabili ienākumi;
- **Milzīga konkurence;**
- Konkurētspējas noteikšana;
- Veiksmes izmēģināšana.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Korupcijas risku rašanās cēloņi publiskajos iepirkumos

- Lielu materiālo resursu kontrole
- Liela privātā sektora ietekme vai vēlme ietekmēt pretendenta izvēli
- Neskaidri definēta personu atbildība un kompetences ietvari;
- Nav paredzēta atbildība par likuma normu neievērošanu,
- Nav paredzēts regulārs kontroles mehānisms tam, kā tiek ievērotas normatīvo aktu prasības (vai arī šis mehānisms nav racionāls un efektīvs);
- Nav sankciju izpildes mehānisma (vai arī tas nav saskanīgs ar kopējā tiesību sistēmā jau pastāvošām tiesību normām)

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Korupcijas riskus iepirkumos ietekmē šādi apstākļi:

- Pārlietu liela paļaušanās uz kolēģiem;
- Kontroles trūkums – gan iekšēji, gan no ārpuses;
- Likumā paredzētā konfidencialitāte iepirkumu procesā;
- Tirgus konkurences saasināšanās (ekonomiskās krīzes apstākļos);
- Iepirkumu speciālistu ilggadēja darbība vienā institūcijā.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Likuma piemērošana & iepirkumu procedūras 4 posmi:

1. Likuma piemērošanas izņēmumi
2. Vajadzību noteikšana;
3. Iepirkuma dokumentācijas sagatavošana;
4. Pretendentu izvēle un līguma piešķiršana;
5. Līguma izpilde un kontrole.

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Likuma piemērošanas izņēmumi

- Izņēmumi – paaugstināta rīcības brīvība
- Vispārējās iepirkumu procedūras – arī korupcijas novēršanas pamatprincipi:
  - Atklātums
  - Brīva konkurence
  - Vienlīdzības iespējas
  - 4 acu princips
  - Saimnieciskais izdevīgums
- Ja ir personiskās intereses, tad ir vēlme radīt ekskluzīvu iespēju pretendentam
- Institūcijā ir jānodrošina principu ievērošana jebkurā situācijā
- Līguma sadalīšana daļās, lai apietu procedūru

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

1.posms – vajadzību noteikšana (1)

- **Lēmums par iepirkumu nav saistīts ar saprātīgu attīstības politiku vai patiesu nepieciešamību**, bet gan ar vēlmi nodrošināt labumus vai ienākumus noteiktai organizācijai vai indivīdam.
- Lobēts iepirkums (semināri, tikšanās, politiski priekšlikumi)

Piemēram, tiek radīts pieprasījums pēc preces vai pakalpojuma, kam nav noieta tirgū, tādējādi nodrošinot labumu uzņēmuma īpašniekiem.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

1.posms – vajadzību noteikšana (2)

Darbība personiskās interesēs:

- amatpersonas pieņem lēmumu par iepirkuma nepieciešamību attiecībā uz līgumiem, kas ietekmē viņu iepriekšējos darba devējus;
- par iepirkumiem atbildīgās amatpersonas uztur personiskas attiecības ar piegādātāju pārstāvjiem ārpus darba laika.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

PIL 23.pants. Iepirkuma komisijas darbības pamatprincipi

(1) Iepirkuma komisijas locekļi un eksperti nedrīkst pārstāvēt kandidāta vai pretendenta intereses, kā arī nedrīkst būt saistīti ar kandidātu vai pretendentu.

Šīs daļas izpratnē komisijas loceklis un eksperts ir saistīts ar kandidātu vai pretendentu, ja viņš ir:

- 1) juridiskās personas — kandidāta, pretendenta vai apakšuzņēmēja
  - pašreizējais vai bijušais darbinieks, amatpersona, dalībnieks, akcionārs vai biedrs
  - un ja šī saistība ar juridisko personu izbeigusies pēdējo 24 mēnešu laikā;
- 2) juridiskās personas — kandidāta, pretendenta vai apakšuzņēmēja — akcionāra, kuram pieder vismaz 10 procenti akciju, dalībnieka vai amatpersonas
  - tēvs, māte, vecāmāte, vekaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusbrālis, pusbāsa, laulātais (turpmāk — radnieks);
- 3) fiziskās personas — kandidāta, pretendenta vai apakšuzņēmēja — radnieks.

(2) Iepirkuma komisijas locekļu un ekspertu saistība ar kandidātu vai pretendentu attiecas arī uz gadījumiem, kad kandidāts vai pretendents ir personu apvienība, kuras dalībnieki ir fiziskās vai juridiskās personas, ar kurām komisijas loceklim vai ekspertam ir šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3.punktā minētā saistība.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Kas ir interešu konflikts?

1.panta 5.punkts

situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot v/a amata pienākumus,

jāpieņem lēmums vai **jāpiedalās lēmuma pieņemšanā,**
vai **jāveic citas** ar valsts amatpersonas amatu saistītas **darbības,**

kas **ietekmē** vai **var ietekmēt**

šīs valsts amatpersonas,

tās radnieku vai

darījumu partneru **personiskās** vai **mantiskās intereses.**

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

IKNL piemērošanas īpatnības

Publisko iepirkumu komisijas loceklim nav amatu savienošanas ierobežojumu

(1) valsts iestāžu vadītāji un viņu vietnieki, kā arī šo valsts amatpersonu radinieki

- nedrīkst būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas no attiecīgās valsts iestādes saņem pasūtījumu par iepirkumu tās vajadzībām vai finanšu līdzekļus, izņemot gadījumus, kad tos piešķir atklāta konkursa rezultātā.

(2) Attiecīgajām valsts amatpersonām un to radiniekiem

- jāievēro šie noteikumi arī 2 gadus pēc tam, kad valsts amatpersonas beigušas pildīt attiecīgā valsts amatpersonas amata pienākumus.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

2.posms – iepirkuma dokumentācijas sagatavošana (1)

- Konkrētam pretendentam izdevīgu nosacījumu iekļaušana nolikumā (piesaistīti iepirkuma dokumentācijas «satura konsultanti»);
- Izvirzītas likumam neatbilstošas, konkurenci ierobežojošas prasības;
- Nolikumā nav skaidras metodikas un algoritma uzvarētāja noteikšanai, objektīvu mēru trūkums;

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

2.posms – iepirkuma dokumentācijas sagatavošana (2)

- Pasūtītājs neatzīst skaidri redzamas nepilnības sastādītajā konkursa nolikumā, uz ko norāda pretendentu ziņojumi;
- Konkurss netiek publiski izsludināts vai informācija par to tiek sniegta negribīgi, gausi;
- Sarežģīta konkursa dokumentācija vai nosacījumi, lai radītu neskaidrības, atturētu pretendentes no dalības iepirkuma konkursā.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

3.posms – pretendentu izvēle un līguma piešķiršana (1)

- Nevienlīdzīga piedāvājumu vērtēšana – "pievērtas acis" uzvarētāja neatbilstībām konkursa nolikumam;
- Piedāvājumu atvēršanas vilcināšana;
- Pēc piedāvājuma atvēršanas bez objektīva, pamatojama iemesla pārtraukta iepirkuma procedūra;

Korupcijas novēršanas un
apkarotības birojs

3.posms – pretendentu izvēle un līguma piešķiršana (2)

- Lēmums par uzvarētāju iepirkumā pieņemts ātrāk, kā noslēgusies piedāvājuma izvērtēšanas procedūra;
- Pasūtītājam nav pamatotu argumentu piedāvājuma noraidīšanā;
- Uzvarētāja noteikšana balstīta uz apšaubāmu ekspertu viedokli.

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

4.posms – līguma izpilde un kontrole

- Iepirkuma līguma ieguvēji kompensē kukuļus un citas papildu izmaksas ar zemu darba kvalitāti un izpildījumu pretēji līgumā noteiktajam;
- Līguma atkārtota pārskatīšana vai pasūtījuma maiņa ar būtiskām izmaiņām līgumā, palielinot izmaksas;
- Par līgumu izpildes uzraudzību atbildīgās amatpersonas pielāgojas līguma izpildītāju diktētiem noteikumiem un aizstāv to pozīciju.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Pretkorupcijas pasākumi

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Mērķis

Pretkorupcijas pasākumu mērķis ir mazināt vai pat nepieļaut korupcijas rašanās iespējamību konkrētā iestādē.

Negatīvās sekas:

- Korupcija iedragā valsts, iestādes un cilvēku, kas tajā strādā reputāciju
- Korupcija sākas ar sīku labumu pieņemšanu
- Korupcija noved līdz šantāžai
- Korupcija nav triviāli pārkāpumi – tie var novest līdz kriminālatbildībai, brīvības un darba zaudēšanai

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Uzdevums

Precīzi formulēt nepieciešamos pasākumus korupcijas risku novēršanai.

Identificējot:

- Korupcijas riskus un to apstākļus (faktorus) – kā var izpausties koruptīva darbība (piem., dāvanu pieņemšana, iepirkuma piešķiršana firmai, kas aicina uz kopīgām izklaidēm...)
- to cēloņus, iemeslus, kāpēc tā var notikt (procesuālie, personīgie)(piem., kontroles trūkums, zems atalgojums, savtīga interese...)
- Korupcijas risku novēršanas (pretkorupcijas) pasākumus (uzraudzība, finansējums, prioritātes)

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Korupcijas risku identificēšana

- noteikti korupcijas un interešu konflikta riskam pakļautie **amati**;
- noteiktas **funkcijas (darbības jomas)**, kas ir pakļautas korupcijas un interešu konflikta riskam, izvērtējot riska rašanās cēloņus un apstākļus,
  - *vērtējot veicamās funkcijas nozīmību, caurspīdīgumu un kontrolējamību (vienpersoniska lēmuma pieņemšana), tiesisko regulējumu (rīcības brīvība), personiskos aspektus (darbinieki, klienti, personiskās intereses);*
- noteikti **korupcijas un interešu konflikta riski**, izvērtējot riska iestāšanās iespējamību un tā radītās sekas.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Kā noteikt korupcijas riskus?

- Iekšējā audita ziņojumos konstatētie trūkumi, pārkāpumi un neatbilstības,
- iedzīvotāju un darbinieku sūdzības (ziņojumi par iestādes trūkumiem),
- VK revīziju rezultāti,
- iepriekš pieļauto likumpārkāpumu analīze,
- publikācijas plašsaziņas līdzekļos par iespējamem pārkāpumiem iestādē,
- klientu, sadarbības organizācijas aptaujas,
- kvalitātes vadības dokumentācija, procesu aprakstiem,
- v/a deklarācijās sniegtā informācija.

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Korupcijas riskam pakļautie amati (1)

- **privātpersonu uzraudzība vai kontrole**, it īpaši komercdarbības jomā, nonākot tiešā saskarsmē ar privātpersonu, kā arī veicot privātpersonu darbības uzraudzību un kontroli ārpus iestādes;
- **rīcība ar finanšu līdzekļiem un mantu, tai skaitā amata pienākumu izpildi publisko iepirkumu**, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja iepirkuma un publiskās privātās partnerības **jomā**, lēmumu par lielu materiālu vērtību sadali, pārdali, atsavināšanu vai izlietojumu, mantas atsavināšanu vai iznomāšanu, iegūšanu īpašumā;
- **darbības ar skaidru naudu;**

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Korupcijas riskam pakļautie amati (2)

- **citām privātpersonām saistošu lēmumu sagatavošana un pieņemšana** (administratīvie akti, it īpaši, atļauju, licenču, sociālās palīdzības un citu tiesību piešķiršana), nodokļu un nodevu administrēšana;
- **normatīvo aktu izstrāde un pieņemšana.**

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Korupcijas riskam pakļautās funkcijas (1)

- tiešs kontakts ar privāto sektoru;
- tiesības pieņemt lēmumus;
- lielu materiālu vērtību (piem. budžeta) kontrole;
- uzraudzības un kontroles funkciju veikšana attiecībā pret privāto sektoru;
- likumu un citu normatīvo aktu izstrāde;
- personāla pieņemšanas darbā funkcija;
- rīcība ar valsts un pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu;

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Korupcijas riskam pakļautās funkcijas (2)

- izziņas (izmeklēšanas) un sodīšanas pilnvaras;
- valsts pasūtījumu, **iepirkumu sfēra**;
- atļauju, licenču un citu priekšrocību administrēšana;
- finanšu sistēmas un procedūras, subsīdijas (skaidras naudas lietošana);
- privatizācijas jautājumu risināšana;
- nodokļu administrēšana.

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Korupcijas risku analīze un vērtēšana

Riska īpašnieks	Korupcijas risks	Riska novērtējums: iespējamība un sekas	Pasākums	Atbildīgais par pasākumu	Izpildes termiņš
Visi	Darbiniekiem izvirzīto prasību neievērošana attiecībā uz dāvanu pieņemšanu, t.sk. attieksme pret viesmīlības piedāvājumiem, ielūgumi uz pasākumiem, cienastu pieņemšana (kafija, tēja, citi cienasti) ārpus iestādes; rīcība ar suvenīriem, reprezentācijas priekšmetiem.	VV	Informēšana par darbinieku ētiskuma un citām prasībām un iepriekšējā periodā pieļautajām kļūdām.	Iestādes vadītājs, Ētikas komisija.	Reizi gadā.

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

<i>Riska iestāšanās iespējamība</i>	<i>Riska iestāšanās gadījumā Birojam radītās sekas</i>		<i>Nepieciešamā rīcība</i>
Augsta iespējamība	būtiskas sekas	AB	Reaģēt nekavējoties
Augsta iespējamība,	vidēji būtiskas sekas	AV	Veikt pretpasākumus
Augsta iespējamība,	nebūtiskas sekas	AN	Novērot
Vidēja iespējamība,	būtiskas sekas	VB	Veikt pretpasākumus
Vidēja iespējamība,	vidēji būtiskas sekas	VV	Veikt pretpasākumus
Vidēja iespējamība,	nebūtiskas sekas	VN	Novērot
Zema iespējamība,	būtiskas sekas	ZB	Ņemt vērā, reaģēt
Zema iespējamība,	vidēji būtiskas sekas	ZV	Ņemt vērā, reaģēt
Zema iespējamība,	nebūtiskas sekas	ZN	Novērot

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Korupcijas novēršanas pasākumi

- 1) Celt par iepirkumiem atbildīgo amatpersonu kompetenci:
  - Profesionāli sagatavoti iepirkumu veicēji
  - Papildus pienākuma veicējus attiecīgi sagatavot
- 2) Izskatīt iespēju nodrošināt par iepirkumiem atbildīgo amatpersonu rotāciju starp institūcijām;
- 3) Institūcijās nodalīt iepirkumu plānošanas, iepirkumu veikšanas un līguma izpildes uzraudzības funkcijas;
- 4) Piemērot amatpersonas statusu iepirkumu komisijas locekļiem, kas darbojas saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumu;

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Organizatoriskie pasākumi

- Risku identifikācija, atjaunināšana
- Atbildīgo par kontroli noteikšana
- Atbilstības normatīvajiem aktiem, procedūrām, principiem kontrole un pēcpārbaude (regulāra / izlases)
- Valsts amatpersonas statusa piemērošana (eksperts)
- Atklātība / caurspīdīgums / kontrolējamība
- Informācijas aizsardzība
- Informēšana, komunikācija (iekšēja / ārēja)
- Funkciju un [atbildības dalīšana – 3 posmos](#) (nepieciešamība iepirkt / iepirkšana / līguma izpildes kontrole)
- Speciālie paņēmieni (“4 acis”, rotācija, [izņēmumi](#))
- Fiziskā kontrole: foto, video novērošana
- Ziņošanas veicināšana
- [Vadītāju īpašie pienākumi](#)

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

Atbildības dalīšana

Praksē tas tiek piemērots šādi:

- Vispirms ir **jāidentificē** tās **funkcijas**, kas ir neaizstājamas un nepieciešamas, bet kuras ir iespējams izmantot arī ļaunprātīgi.
- **Sadaliet funkciju pa atsevišķiem soļiem**, kuri katrs ir nepieciešams, lai izpildītu šo funkciju vai kur varētu būt iespējama ļaunprātīga piešķirtās varas izmantošana.
- **Katra funkcijas soļa īstenošanu uzticiet citai personai.**
- Tiek analizētas 4 pienākumu un atbildības jomas:
  - jautājuma sākotnējā izpēte,
  - ieviešana un uzraudzība
  - uzskaites vešana un
  - saskaņošana.

Ideālā sistēmā katru no šīm funkcijām īstenotu citi cilvēki. Tas nozīmē neviena no šīm personām nedrīkst kontrolēt 2 vai vairāk atbildības jomu īstenošanu.

[Atpakaļ](#)

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Izņēmumu reģistrēšana

Katrai institūcijai ir jānodrošina, ka **izņēmumu gadījumi vai novirzes** no noteiktajām procedūrām **tiek dokumentētas, pamatotas** un tām ir saņemts **augstākstāvošas amatpersonas saskaņojums** pirms izņēmuma darbības veikšanas.

[Atpakaļ](#)

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Uzraudzības un vadības stils

- Optimizēt transakciju un veikto darbību uzraudzību, iekļaujot to vadības procedūrās (4 acis)
- Novērst individuālu darbinieku izolēšanos no citiem kolēģiem un kļūšanu pārāk neatkarīgiem
- Cītīgi sekot korupcijas signālu izpausmēm
- Pēc nejaušības principa veikt pārbaudes, vai diskrecionārā vara tiek izmantota saskaņā ar noteikumiem
- Apspriesties ar klientiem, lai noskaidrotu iestādes sniegto pakalpojumu vērtējumu

Korupcijas novēršanas un
apkaršanas birojs

Piemērojamā kriminālatbildība piegādātājam

KL 177.pants. Krāpšana

KL 196.pants. Pilnvaru ļaunprātīga izmantošana un pārsniegšana

KL 199.pants. **Komerčiālā uzpirkšana**

KL 275.pants. Dokumenta, zīmoga un spiedoga viltošana un viltota dokumenta, zīmoga un spiedoga realizēšana un izmantošana

KL 322.pants. Starpniecība kukuļošanā

KL 323.pants. **Kukuļdošana**

KL 326.¹ pants. Tirgošanās ar ietekmi

KL 326.³ pants. **Prettiesiska labumu došana**

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Piemērojamā kriminālatbildība pasūtītāja pārstāvim (amatpersonai)

KL 177.pants. Krāpšana

KL 195.pants. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana

KL 272.pants. Pieprasītās informācijas nesniegšana un nepatiesu ziņu sniegšana

KL 317.pants. Dienesta pilnvaru pārsniegšana

KL 318.pants. Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

KL 319.pants. Valsts amatpersonas bezdarbība

KL 320.pants. Kukuļņemšana

KL 321.pants. Kukuļa piesavināšanās

KL 322.pants. Starpniecība kukuļošanā

KL 327.pants. Dienesta viltojums

Korupcijas novēršanas un
apkarotāšanas birojs

Piemērojamā kriminālatbildība pasūtītāja pārstāvim (darbiniekam)

KL 326.² pants. Prettiesiska labumu pieprasīšana un pieņemšana

Korupcijas novēršanas un
apkarošanas birojs

www.knab.gov.lv

Tālrunis: 67356161

Fakss: 67331150

E-pasts: knab@knab.gov.lv

Adrese: Brīvības iela 104/2,
Rīga, LV-1001

8000 20 70

BEZMAKSAS UZTIĀBĀS TĀLRUNIS